

İnan BOZKURT* Haluk TANDIRICIOĞLU**

*Sorumlu Yazar, Doktora Öğrencisi, Dokuz Eylül Üniversitesi Maliye Bölümü, inan.bozkurt@ogr.deu.edu.tr

**Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Maliye Bölümü, haluk.tandircioğlu@deu.edu.tr

Yeşil Keynesçilik: Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Çevresel Dönüşüm Üzerine Betimsel Bir Analiz

Öz

Artan karbon emisyonları sera gazı etkisi yaratarak ozon tabakasında hasara yol açmaktadır. Bu da beraberinde küresel iklim sorunlarını tetikleyerek ülke ekonomilerini bir dizi sorunla karşı karşıya bırakmaktadır. Keynesyen iktisat anlayışının post modern bir biçimi olan “Yeşil Keynesçilik” ekolojik sorunların çözümünde kamunun aktif rol üstlenmesi gerektiği düşüncesine dayanmaktadır. Yeşil Keynesçilik söz konusu sorunlara çözüm üretmek için eşzamanlı sürdürülebilir politikaların kombinasyonunu önermektedir. Bu kombinasyonun istihdamı artırarak sosyo-ekonomik problemlerin aşılmasında etkili olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle özellikle 2008 Mortgage krizinin ardından Yeşil Keynesçilik olgusunun daha fazla önem kazandığı bilinmektedir. Yeşil Keynesçilik yaklaşımı aynı zamanda ana akım iktisat anlayışının da bir eleştirisidir. Ana akım klasik iktisat anlayışına göre mevcut üretim tarzı kendi içinde gayet uyumlu bir yapıya sahiptir. Ancak hem sosyo-ekonomik krizler hem de iklim krizleri ana akım iktisat anlayışının sorgulanmasına neden olmuştur. Çalışma Yeşil Keynesçilik yaklaşımını teorik yönden ele almaktadır. Bu yaklaşımın kullanılmasına yönelik olarak, kamusal yatırımlar, yeşil altyapı, yeşil işler ve çevresel vergiler gibi araçlar çalışmada ele alınmaktadır. Bu çalışmanın amacı çevresel sorunlara müdahaleci devlet yaklaşımı ile çözümler üretilebileceğini ortaya koymaktır. Türkçe literatürde çok fazla çalışılmayan bir yaklaşımı ele alarak Türkçe literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Keynesçilik, Sürdürülebilir Çevre, Ekolojik, Keynesyen Politikalar.

JEL Sınıflama Kodları: E12, E60, Q50.

Green Keynesianism: A Descriptive Analysis on Sustainable Economic Growth and Environmental Transformation

Abstract

Increasing carbon emissions create a greenhouse effect, causing damage to the ozone layer. This, in turn, triggers global climate issues, placing national economies in a series of challenges. “Green Keynesianism,” a postmodern form of Keynesian economic thought, is based on the idea that the public sector should play an active role in addressing ecological problems. Green Keynesianism proposes a combination of simultaneous sustainable policies to tackle these issues. This combination is believed to be effective in overcoming socio-economic problems by increasing employment. Therefore, Green Keynesianism has gained greater importance, especially following the 2008 mortgage crisis. The Green Keynesian approach also serves as a critique of mainstream economic thought. According to the mainstream classical economic perspective, the existing production system is inherently well-balanced. However, both socio-economic crises and climate crises have led to a reassessment of mainstream economic principles. This study examines the Green Keynesianism approach from a theoretical perspective. It discusses tools such as public investments, green infrastructure, green jobs, and environmental taxes in the context of applying this approach. The aim of this study is to demonstrate that environmental problems can be addressed through an interventionist state approach. By exploring a perspective that has not been extensively studied in the Turkish literature, this study is expected to contribute to the Turkish academic discourse.

Keywords: Green Keynesianism, Sustainable Environment, Ecology, Keynesian Policies.

JEL Codes: E12, E60, Q50.

To Cite: Bozkurt, İ., & Tandircioğlu, H. (2025). Yeşil Keynesçilik: Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Çevresel Dönüşüm Üzerine Betimsel Bir Analiz. *Gümrük ve Ticaret Dergisi*, 12(37), 57-69. doi: 10.70490/gumrukticaretdergisi.1611910

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Extended Summary

Increasing carbon emissions create a greenhouse gas effect, leading to damage to the ozone layer. This, in turn, triggers global climate issues, confronting national economies with a series of challenges. “Green Keynesianism,” a postmodern adaptation of Keynesian economic thought, is based on the idea that the public sector should play an active role in solving ecological problems. Green Keynesianism proposes a combination of synchronized sustainable policies to address these issues. This combination is believed to contribute to overcoming socio-economic problems by increasing employment. Therefore, particularly after the 2008 Mortgage Crisis, the significance of Green Keynesianism has grown.

The Green Keynesian approach also serves as a critique of mainstream economics. According to classical economic thought, the existing mode of production is inherently harmonious. However, both socio-economic crises and climate crises have led to the questioning of mainstream economic perspectives. This study examines Green Keynesianism from a theoretical perspective. Public investments, green infrastructure, green jobs, and environmental taxes are some of the tools considered in this study. The aim is to demonstrate that interventionist state policies can provide solutions to environmental problems. Since Green Keynesianism has not been extensively studied in Turkish literature, this research is expected to contribute to the field.

This study provides an overview of Green Keynesianism. The Keynesian economic approach is generally associated with economic stagnation. However, interventionist policies are not only employed to combat cyclical imbalances. By addressing Green Keynesianism from an environmental perspective, this study aims to offer an important contribution to the literature. First, the concept of Green Keynesianism is introduced. Then, the factors that strengthened Green Keynesianism after the 2008 crisis are examined. The study continues with a discussion of the criticisms directed at this approach. Subsequently, the political barriers to Green Keynesianism are analyzed. Finally, potential outcomes of Green Keynesianism are evaluated, and policy recommendations regarding its feasibility are provided.

Criticisms and political obstacles hinder the

widespread adoption of Green Keynesianism. Another challenge facing this approach is its inability to provide a clear answer to how costs will be addressed. Despite its challenges, this approach remains a relevant discussion point, particularly in countries where the state assumes an active role and responsibility. While Green Keynesianism promotes certain innovative technologies, it may overlook the high costs associated with these technologies and the limited access to them. In societies with lower income levels, access to innovative technologies becomes even more difficult. The debate over whether sustainable development is inclusive continues to grow, intensifying criticism. In the fight against global climate change, developed countries are expected to take a leading role. These leading roles are often assumed by core developed nations, which are expected to promote global awareness and efforts to reduce emissions. However, reducing emission volumes in less developed countries may hinder their economic development, further deepening global inequalities between core and peripheral nations.

Beyond environmental goals, Green Keynesianism aims to develop long-term policies that benefit society as a whole. This approach advocates for investments in the circular economy (waste management, recycling, and reuse) to prevent resource depletion. Encouraging public-private partnerships is crucial, as such collaborations can accelerate innovation and contribute to efficient resource utilization. Environmental education and awareness campaigns should be promoted to increase public consciousness about ecological issues, leading to greener shifts in production and consumption habits. Additionally, sustainable agricultural policies could improve access to healthy food. Moreover, investments in green technology R&D could play a vital role in achieving long-term environmental goals. Finally, strengthening international environmental governance mechanisms and fostering more effective collaborations among countries could yield stronger global results in combating the climate crisis.

As environmental crises intensify, notable examples of international cooperation have emerged. The 1972 Stockholm Conference, the 1992 Rio Earth Summit, the 1997 Kyoto Protocol, the 2009 Copenhagen UN Climate Summit, the 2012 Rio+20 UN Sustainable Development

Conference, and the 2015 Paris Climate Agreement are among the most significant global initiatives. However, current approaches make it difficult for these conferences to produce effective solutions to the climate crisis. Given that the current mode of production exacerbates the climate crisis and is at an impasse, more realistic solutions are needed

Giriş

Yeşil Keynesçilik, neoliberal politikaların yarattığı çevresel tahribatları ve sosyal eşitsizlik sorunlarını ortadan kaldırırken aynı zamanda iktisadi büyümeyi canlandırmayı ifade etmektedir (Goldstein ve Tyfield, 2018, ss. 75). Yeşil Keynesçilik kavramı Keynesyen görüşle ekolojiyi ve sürdürülebilirliği harmanlayan bir yaklaşımı tanımlamaktadır. Keynesyen yaklaşımın çevreye ve çevrenin sürdürülebilirliğine duyarlı olan versiyonu, Yeşil Keynesçiliktir. Bu yaklaşım ekonomik büyümenin çevresel sürdürülebilirlik ile uyumlu biçimde gerçekleşmesini ve toplumun tamamına yarar sağlayacak uzun dönemli politikalar üretmeyi amaçlamaktadır.

Yeşil Keynesçilik çevre sorunlarını çözmeyi hedeflerken istihdam sorununu da göz ardı etmemektedir. Yeşil Keynesçilik devletin gerektiği zaman çevresel krizlerin çözümünde rol alması gerektiğini savunarak neoklasik iktisattan ayrılmaktadır. Yeşil Keynesçilik ulaşmak istediği amaçlar için hükümetin öncülüğünde maliye ve para politikası araçlarını kullanarak ekonomik faaliyetlere müdahale edilmesi gerektiğini savunmaktadır. 2008 Küresel Ekonomik Krizinin doğurduğu istihdam sorunları ve çevresel hassasiyetlerin çok daha ön plana çıktığı üretim anlayışı Yeşil Keynesçilik anlayışının güçlenmesinin zeminini oluşturmuştur. Ancak Yeşil Keynesçilik çevre sorunlarının çözümüne yönelik çözüm önerilerine ilave olarak enerji, içme suyu, gıda sorunu ve doğal afetler vb. birçok başlıkla da ilgilenmektedir.

Bu çalışma, Yeşil Keynesçiliği ana hatlarıyla incelemektedir. Keynesyen iktisadi yaklaşım genelde durgunlukla birlikte anılmaktadır. Oysa müdahaleci yaklaşım sadece konjonktürel dengesizliklere mücadele için kullanılmamaktadır. Yeşil keynesçiliği ele alan bu çalışma müdahaleci yaklaşımın çevresel perspektiften ele alması

yönüyle önem arz etmekte ve literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir. Çalışmada öncelikle Yeşil Keynesçilik kavramı ortaya konulmuştur. Daha sonra 2008 krizi sonrasında Yeşil Keynesçiliği güçlendiren unsurlar incelenmiştir. Çalışma bu yaklaşıma yönelik eleştirilerin ele alınmasıyla devam etmiştir. Akabinde Yeşil Keynesçiliğin önündeki siyasi engeller ele alınmıştır. Ardından Yeşil Keynesçiliğin olası sonuçları değerlendirilerek bu yaklaşımın uygulanabilirliğine yönelik politika önerileri ortaya konulmuştur.

1. Yeşil Keynesçilik Kavramı

Tarihsel iktisadi düşünce okullarını incelediğimizde J.M. Keynes ve Karl Marx'ın çağdaşı olan iktisatçılardan daha eleştirel bir perspektife sahip olduklarını gözlemlemekteyiz. Hem Keynes hem de Marx kapitalizmin dinamiğini anlamaya çalışmışlardır. Marx kapitalizmin periyodik krizlerinin kapitalist üretim tarzına içkin bir özellik olduğunu ifade etmiştir. Keynes ise devleti kapitalizmin değişken doğasına en iyi biçimde karşı koyabilecek bir aygıt olarak tanımlamıştır. Günümüzde iktisadi kriz tartışmalarının kapsamı genişleyerek kapitalizm ile doğa arasında yaşanan krizlere nasıl çözüm üretileceğine yönelik yeni yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Yeşil Keynesçilikte bu yaklaşımlardan birisini oluşturmaktadır (Custers, 2010, ss. 181). Yeşil Keynesyen düşüncenin tarihsel kökenleri 1929 krizine kadar gitmektedir. 1929 Kriz sonrasında gündem olan ve farklı teorilerin sonucu olarak Amerika Başkanı Roosevelt'in girişimleri ile ortaya çıkan yeni düzen¹, Yeşil Keynesyen düşüncenin ana omurgasını oluşturmaktadır (Thompson, 2008, ss. 5).

Yeşil Keynesçilik küresel ısınma ile bağlantılı çevresel sorunların çözümü yanında işsizlik gibi makroekonomik sorunları çözmeyi hedefleyen güncel bir yaklaşımdır. Yeşil Keynesçilik birbirinden oldukça farklı ve karmaşık olan bu sorunların çözümü için kamu öncülüğünde çeşitli araçlar kullanılmasını önermektedir. Kullanılacak bu araçlar bir taraftan yenilenebilir enerji arzının artırılması, enerjinin daha verimli kullanılması, eko-endüstrilere geçişin sağlanmasında fayda sağlarken diğer yandan yenilenebilir enerjinin fosil yakıtlar ile rekabet gücünün artmasını sağlayarak enerjide dönüşümün hızlanmasına yardımcı olacaktır. Yenilenebilir enerji sektörünün gelişmesi

¹Franklin D. Roosevelt'in 1930'lu yılların sonlarında uyguladığı Yeni Düzen (New Deal) politikalarının çevresel boyutunu içeren bir kavram olarak bilinmektedir.

²Yeşil ekonomi en basit tanımıyla; insanın doğa üzerindeki yıkıcı müdahalelerini en aza indirmeyi ve bu sayede dünyadaki canlı yaşamın ve insan uygarlıklarının kalıcı olmasını sağlamayı amaçlayan, doğayla uyumlu olabilecek üretim-tüketim ilişkilerini temel alan ekonomik anlayıştır (Şahin, 2017:24).

ayrıca istihdamda da olumlu bir etki meydana getirecektir. İlave olarak eğitim ve sağlık gibi karbon nötr ve yüksek istihdam sağlama potansiyeli olan sektörlerin desteklenmesi gerekmektedir (Doğan, 2023, ss. 22).

Yeşil Keynesyen İktisat, çevre ekonomisiyle Keynesyen makroekonominin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Başka bir ifadeyle Yeşil Keynesyen İktisat da Yeşil İktisat gibi çevre ekonomisinin çatısı altında incelenmelidir. Bu özellikler sebebiyle Yeşil Keynesyen iktisat, Yeşil Ekonominin² bir diğer versiyonudur biçiminde tanımlamak mümkündür (Sweeney, 2015, ss. 12).

Bir başka anlatımla, Yeşil Keynesçilik, iktidarların tam istihdamı ve çevrenin sürdürülebilirliğini hedefleyen kamusal politikalar aracılığıyla ekonomiye müdahale etmesi biçiminde kavramsallaştırılabilir. Yeşil Keynesçilik, optimal kaynak dağılımını sağlayarak kaynak dağıtımının sürdürülebilir evresine geçmeyi hedeflemektedir. Bu müdahaleyi gerçekleştiren de kamunun bizatihi kendisi olmaktadır (Tienhaara, 2018, ss. 5).

Diğer bir söylemle, Yeşil Keynesçiliğin temel motivasyonu, karbon emisyonu düşük olan endüstrileri ve yeşil dostu faaliyetleri özendirerek için siyasi erk aracılığı ile etkin bir talep yaratmak ve gezegenin yok olmasının önüne geçmektir (Blackwater, 2012, ss. 51). Ancak Yeşil Keynesçilik, çevresel politikaları uygularken gelir düzeyi açısından dezavantajlı olan gruplara olumsuz yansımaların olmamasına özen gösterilmektedir.

Yeşil Keynesçilik çevresel tahribatlarla mücadelede devletin aktif bir makroekonomik politikayı benimsemesi gerektiğini ileri sürmektedir. Örneğin devlet kamu harcamalarını düşük karbonlu sanayilere ve ekoloji dostu faaliyetlere kanalize edebilir. Böylelikle ekonomiyi resesyondan, evreni ise yıkımdan kurtarmak mümkün hale gelecektir (Cömert, 2019, ss. 132).

Yaşanan ekolojik tahribatların boyutlarının her geçen gün artması bu soruna çözüm üretmenin aciliyetini artırmaktadır. Özellikle insan kaynaklı çevresel felaketlerin artış göstermesi bilim çevrelerince karbon emisyonlarının azaltılmasına yönelik uyarıların sertleşmesine neden olmuştur. Flora ve fauna çeşitliliğinin azalması, temiz içme sularının azalması, deniz kirliliği, balık türlerinin yok olması vb. sorunlar artık daha fazla tartışılır hale gelmiştir.

Günümüz dünya ekonomisi hem uzun süreli durgunluk hem de ekolojik bozulma ile karşı karşıyadır. Yaşanan ekonomik krizler ve ekolojik felaketler hâkim pozisyonda olan neo-klasik ekonomik modelin eleştirilerek yeniden değerlendirilmesine yol açmıştır. Neoklasik model kavramı ve bu kavramın temelleri birçok iktisatçı tarafından hala sorgulanmaktadır. Yeşil Keynesçilik 21. yüzyılın küreselleşmiş kapitalizminin artık yeni bir vizyon geliştirmesi gerektiğini savunmaktadır. Geliştirilecek yeni vizyon ekolojik olarak sürdürülebilir ve iktisadi olarak uygulanması mümkün olan bir paradigmanın unsurlarını içermelidir (Berr, 2015, ss. 460).

Dolayısıyla, yeşil yatırım hem ekonomiyi finansallaşmış kapitalizmin yıkıcılığından kurtarmanın hem de ekonomiye yeni bir ivme kazandırmanın anahtarıdır. Keynesyen çarpan mekanizması fikrine dayanan yeşil yatırım, sadece kısa vadeli büyümeye temel oluşturmak ile kalmayacak, aynı zamanda temel altyapı yatırımlarıyla ekonominin uzun vadeli sürdürülebilirliğinin koşullarına zemin hazırlayacaktır. Bu argümanlar doğrultusunda güncellenmiş Keynesyen Yeni Düzen çerçevesinde üç çözüm önerisi bulunmaktadır: i) ekonomiye talebin enjekte edilmesi, ii) Yeşil teknolojilerin hızlandırılması ve böylece ekonomiyi canlandırmak, iii) Geleneksel alışkanlıkları terk ederek ekonomik faaliyetlerin ekoloji üzerindeki baskılarını azaltmak şeklindedir (Blackwater, 2012, ss. 71). Yeşil Keynesçilik, çevreye yarar sağlayacak projelere yönelik kamu harcamalarının artmasını savunmaktadır.

Yeşil Keynesçilik, yeşil altyapıya yapılacak yatırımların ekonomiyi yeni yönlerde doğru genişleteceğini savunmaktadır. Bu düşünce küresel ekonominin gelecek zamandaki ilerlemesinin kesinlikle düşük karbonlu teknolojilerin hakimiyetinde olacağı önermesinden kaynaklanmaktadır. Bu görüşe göre hükümetler geleceğin endüstrilerinde Ar-Ge'ye yatırım yaparak ekonomisini küresel düzeyde rekabetçi duruma getirebilecektir (Blackwater, 2012, ss. 2-3).

Yeşil Keynesyen çalışmalar çoğunlukla neo-klasik politikaların çevresel felaketlere yol açan yıkıcılığını hafifletmeyi hedefleyen bir yaklaşımı içermektedir. Kamu ve özel kesimin güç dengelerinin devletin müdahaleci rolünün ön plana çıkartılmasıyla sağlanabileceğini savunmaktadır. Eğer söz konusu müdahaleler gerçekleşmez ise çevresel felaketlerin sayısında ve yoğunluğunda artış yaşanması

olasıdır. Örneğin Türkiye, İran, Mısır ve Meksika 2050 yılına kadar küresel ısınmanın yaratacağı kuraklık sonuçlarını yaşayacak ülkeler arasında yer almaktadır. Eğer bu senaryo gerçekleşirse söz konusu ülkelerde su kıtlığına bağlı olarak tarım alanlarının kullanılabilirliği sınırlı hale gelerek sürdürülebilir kalkınma imkansızlaşacaktır. Bu gelişmeler tarım sektöründe ciddi aksamalara yol açabilecektir (Kaya vd., 2024, ss. 56).

Yeşil Keynesçi olarak kategorize edilen güncellenmiş Keynesçiliğin üç tane yeni görevi bulunmaktadır.

Öncelikle fosil yakıtların yerine yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelinmelidir. Devlet bu anlamda teşvik edici (örneğin ihalelerde yeşil enerjiye geçmiş şirketlere öncelik vermek) bir rol üstlenmelidir.

İkinci görevse atık yakımının yerini geri dönüşüme bırakmasıdır. Geri dönüşüm sektörünün altyapısı geliştirilerek gelişimine katkı sağlanmalıdır. Elde edilecek vergi gelirlerinden belli bir pay geri dönüşüm sektörünün kalkınması için ayrılmalıdır. Fırınlarda atıkların yakılması hem karbondioksit miktarını düşürecektir hem de geri dönüşüm aracılığıyla ekonomiye yeni kaynaklar kazandırılacaktır.

Custer'ın Keynesçiliğin güncellenmiş versiyonuna yüklediği bir diğer görev ise askeri harcamalarla ilgilidir. Askeri harcamaların büyük ve verimsiz harcamalar olduğundan yola çıkarak söz konusu harcamaların yerini sivil harcamalara bırakması gerektiğini ifade etmektedir. Yatırımlar yeşil enerjiye ve toplumun refah düzeyini artıracak sahalara yönlendirilmelidir (Custers, 2010, ss. 182-185).

2. Mortgage Finansal Krizinden Sonra Yeşil Keynesçilik

2007-2008 döneminde yaşanan küresel finansal krizden sonra Yeşil Keynesçilik olgusu önem kazanmıştır. Finansal krizin ardından Yeşil Yeni Düzen³ fikrini hayata geçirecek bir dizi öneri tartışılmıştır. Yeşil ekonominin bir parçası olan öneriler siyasi yelpazeye doğru yayılım

göstermiştir. Endüstriyel aşırılığın kontrolünün sağlanması, istihdam sorununa çözüm üretilmesi ve çevreci anlayışlar daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır. Bu çerçevede çoğunlukla ekonomik büyümenin sağlanması ve teknolojik ilerlemenin gerçekleşmesi için yeşil teşviklerin uygulanması ön plana çıkarılmıştır. Bu durum sermayenin dinamizmini yenilenebilir enerji kaynaklara yönlendirmiştir. Daha temiz daha yeşil endüstrilere için öncelikle fosil yakıtlardan ve kirliliğe endüstri kollarından uzaklaşmaya çalışılmıştır (Bina, 2013, ss. 1029).

Yeşil Keynesçilik yalnızca finansal akışları düzenlemekle ilişkilendirilen bir kavram değildir. Aynı zamanda devlet erkinin ekonomiye müdahil olmasını ve böylece kamu yararını desteklemeyi amaçlayan girişimlerde bulunmasını da içermektedir. İsminden de anlaşıldığı üzere, bu bakış açısı temellerini Keynesyen İktisadi yaklaşımdan almaktadır.⁴ Keynesyen yaklaşım eksik istihdam sorunu, altyapıyı geliştirme, emeği güçlendirme ve satın alma gücüyle desteklenen talebin artmasına yönelik çözüm önerileriyle gündeme gelmiştir.

Keynes önemli fikirleriyle dikkatleri üzerine çekmiş bir iktisatçidir. Keynes'in görüşleri Almanya, İtalya ve Japonya gibi otoriter yönetime sahip ülkeleri bile etkisi altına almıştır. Keynes'in ilgi alanların çok farklı bir motivasyona sahip olan bu otoriter ülkeler efektif talebi artırarak yetersiz istihdam sorununa çözüm üretmeye çalışmıştır. Bahsedilen ülkeler Keynesyen yaklaşımın sayesinde kısa sürede işsizliğe çözüm bularak klasik iktisat okulunun liberal ekonomi anlayışının sorgulanmasına vesile olmuştur. Çünkü kısa sürede işsizliğe çözüm bulunması dünyada ses getiren bir gelişme olarak liberal ekonominin bir kez daha sorgulanmasına neden olmuştur (Delfaud, 2010, ss. 79).

Küresel ekonomik krizden hemen sonra Keynes'in fikirleri yeniden görünür olmaya başlamıştır. Ancak mevcut müdahaleci anlayış korunmakla beraber çevreci bakış açısı eklenerek Yeşil Keynesçilik ortaya çıkmıştır (Goldstein ve Tyfield, 2018, ss. 7). Bu yaklaşımla yeşil ekonomi, yeşil altyapı, sıkı çevresel regülasyonlar ve daha sık yapılacak

³Amerika ve diğer kimi devletlerde önerilen genellikle büyük ölçekte olan kamusal yatırımlar ve politikaları içeren programlardır. Green New Deal hem iktisadi toparlanmayı hem de çevresel sürdürülebilirliği sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca Yeşil Yeni Düzen'in iş olanakları yaratmak, dezavantajlı grupları korumak, gelir eşitsizliğini azaltmak ve su kıtlığını azaltmak gibi amaçları da bulunmaktadır (Özcan, 2019, ss. 1014). Söz konusu amaçlar Yeşil Yeni Düzen fikrinin Yeşil Keynesçilik ile kıyaslandığında daha kapsamlı bir çerçeve sunduğunu göstermektedir. Bir diğer uygulama örneği ise Avrupa Yeşil Mutabakatı (European Green Deal) olarak bilinen plandır. AB'nin, 2050 yılına kadar net sıfır karbon emisyonuna ulaşmayı hedeflediği bir plandır. Düzenleyici politikalar ve yeşil yatırımlar aracılığıyla sürdürülebilir büyüme teşvik edilir.

⁴Dünya'da özellikle 1940'lı yıllar Keynesyen görüşün kök salmasına tanıklık edilen bir dönemdir. Welfare-state ve Full-employment bu gerçeğe tanıklık eden sembolik iki kavramdır.

kirlilik kontrolleri vb. başlıklar güncel konular olarak tartışılmaya başlanmıştır.

Hükümetler ekonomik istikrarsızlık ve çevresel sürdürülebilirlik sorununun çözümü için aktif müdahaleyi bir politika aracı olarak benimseye başlamıştır. Hükümetler para ve maliye politikası uygulayarak ekonomiye müdahalelerini gerçekleştirmektedir. Ancak parasal müdahaleler ekonomik krizler karşısında bir dereceye kadar etkili olabilirler. Parasal müdahaleler belli sınırlılıklara sahiptirler. Para politikaları doğrudan istihdam fırsatı doğurmamaktadır. Ayrıca çevresel krizlere yönelik politika hedefleri bulunmamaktadır. Bu sebeplerden dolayı maliye politikaları daha etkili bir politika aracıdır. Maliye politikaları gelir eşitsizliği, tam istihdam ve çevresel sürdürülebilirlik konularına müdahale noktasında daha başarılı kabul edilmektedir. Bu noktada para politikaları sadece maliye politikasının tamamlayıcısı olarak kullanılmalı ve müdahaleci yaklaşımı kolaylaştıracak şekilde likidite bolluğu sağlamalı ve krizin aşılması için çözüm üretilmelidir. Çünkü resesyon ve işsizlik sorunlarına çözüm üretilmemesinin çevre üzerindeki baskıyı daha artırması olasıdır (Harris, 2013, ss. 4-5).

Yeşil Keynesçilik küresel sorunlarla mücadele eden bir perspektif ortaya koymaktadır. Yeşil Keynesçilik iki şekilde uygulanmıştır. Bu uygulamalardan birincisi, küresel ekonomik krizden sonra Çin, Japonya, Güney Kore ve ABD gibi ülkelerin liderliğinde yürütülen mali teşvik paketleridir. Uygulamalardan bir diğer ise “yeşil düzen” olarak adlandırılan yaklaşımdır. Bu yaklaşım enerji verimliliği, yenilenebilir enerji, sanayilerin geliştirilmesi, kamuya ekstra gelir kazandırılması gibi araçları kullanmaktadır. (Kaya vd., 2024, ss. 53).

3. Yeşil Keynesçiliğe Yönelik Eleştiriler

Yeşil Keynesçiliğe getirilen pek çok eleştiri söz konusudur. Bu eleştirilerden birisi, Custers tarafından dile getirilmiştir. Buna göre Custers’e göre, çevresel tahribatı engellemenin mümkün olan yöntemi küresel düzeyde sıfır büyüme ekonomisine geçmektir (Custers 2010, ss. 173). Bundan sonra fosil yakıtlara bağımlı olmayan ve küresel düzeyde birikim yapmayan bir ekonomiye geçiş vizyonu savunulmalıdır. Çevresel tahribatları engellemek

için sürekli büyüme fikri reddedilmelidir (Cömert, 2019, ss. 141).

Yeşil Keynesçi önerilerin birçoğu, Keynesçiliğin sosyo-ekolojik ve tarihsel olarak nasıl konumlanıp tekrarlanamaz olduğunu göz ardı etmektedir (Goldstein ve Tyfield, 2018, ss. 14). Esasen Keynesyen görüşün güncellenerek tekrardan canlandırılması ciddi eleştirilere neden olmuştur. Keynesyen düşünce doğası gereği hâkim iktisat anlayışına karşı çıkmak yerine sistemi düzeltmeye yönelik önerilerde bulunmuştur. Günümüzde Keynesçi anlayışın yeni versiyonun popüler olması tüketime daha da artmasına yol açarak tüketime dayanan iktisadi faaliyetleri özendirerek uzun dönemde çevreyi olumsuz etkileyebilecektir (Cömert, 2019, ss. 141-142). Yeşil Keynesçi anlayışa yönelik diğer eleştiriler ise şöyle sıralanmıştır:

Kısa vadede büyük kamu yatırımları gerektirmesi nedeniyle yüksek maliyetlere yol açması.

Siyasi ve toplumsal desteği sağlama gereksinimi.

Mevcut ekonomik endüstriyel yapılarla uyumlu bir hale getirilmesi.

Yeşil Keynesçiliğe ilişkin eleştiri getiren bir diğer iktisatçı Green’dir. Green Yeşil Yeni Düzen’in güven verici olmadığını savunmakta ve bu yaklaşımın ekolojik sınırları inkar ettiğini ve kapitalist ülkelerin deneyimlediği ekonomik yükselişin, tüketim artışına neden olduğu bunun da karbon emisyonlarını artırdığı ve küresel iklim değişikliğine neden olduğunu vurgulamaktadır. Özetle bu yaklaşıma getirilen bir diğer eleştiri olarak, ekonomik büyümenin çevreye zarar vermeden sonsuza kadar devam edebileceğini varsayıldığı ve bu durum imkansız olduğudur (Legiędź, 2023, ss. 162).

Ekolojik iktisatçılar, ekonominin Dünya’nın daha büyük ekosisteminin bir alt sistemi olarak ele alınmasının önemini belirterek doğal sermayenin korunmasını vurgulamaktadır. Bundan dolayı Yeşil Keynesçilik, toplam tüketim ve üretimi azaltmaya daha fazla odaklanmalıdır. Böylelikle büyümenin çevresel sınırlarına ilişkin farkındalığı hayata geçirmelidir (Legiędź, 2023, ss. 163).

⁵Küresel Güney kavramı ile genellikle düşük gelirli üçüncü dünya ülkeleri ifade edilmektedir. Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkeleri Küresel Güney ülkeleri olarak kabul edilirler. Söz konusu ülkeler çevresel sorunlardan orantısız bir biçimde etkilenmektedirler. Bu ülkelerde gelir eşitsizliği ve yoksulluk en büyük problemleridir. Ancak Küresel Güney ülkeleri içerisinde iktisadi açıdan olumlu bir tablo çizen Çin gibi örneklerde yer almaktadır.

Yeşil Keynesçiliğe karşı bir diğer önemli itiraz ise, sürdürülebilir bir ekonomiye doğru küresel dönüşümü ele almada başarılı olamamasıdır. Çoğu yeşil yeni düzen programı ve Keynesçi makroekonomik model yerel, kapalı ekonomilere odaklanmış durumdadır. Fakat iklim değişikliği ile etkili bir biçimde mücadele etmek için sera gazı emisyonlarında kayda değer küresel azalmaya ihtiyaç vardır. Bazı ülkeler üretimi artırırken sera gazı emisyon hacmini azaltmayı başardılar. Fakat çalışmalar bunun çoğunlukla kirliliğin dış kaynak kullanımı ve Küresel Güney⁵⁷’de çevresel bozulmaya sebep olması yolu ile gerçekleştiğini göstermiştir. Küresel mali krizin ardından gelişmekte olan ülkelerin karşılaşmış olduğu birçok zorluğu hesaba katmak için Yeşil Yeni Düzen’ in küresel bir versiyonu için bir öneri ortaya çıktı. Bu ülkeler hem düşük karbonlu bir ekonomiye geçiş için gerekli kaynaklardan hem de gerekli teknolojiden de yoksun bulunmaktadır. Bundan dolayı, küresel Yeşil Yeni Düzen, gelişmiş ülkelere yardım gerektirmektedir. Yeşil Yeni Düzen’in böyle küresel bir versiyonu, Küresel Güney’deki ülkelerin yüzleşmek zorunda olduğu dış ve iç yapısal faktörleri görmezden gelmektedir. Finansal ve teknolojik destek olsa dahi, kirliliğe neden olan endüstrilerin Küresel Güney’e taşınmasının baskın mekanizması sebebiyle başarılı bir geçiş söz konusu olmayabilir; bu durum da ekonomik ve çevresel sömürüyle sonuçlanabilmektedir (Legiędź, 2023, ss. 164).

Küresel iklim değişikliğiyle mücadelede özellikle gelişmiş ülkelerin öncü bir rol üstlenmesi beklenmektedir. Çoğunlukla da bu rolü gelişmiş merkez ülkeler üstlenmekte ve küresel düzeyde emisyon miktarının düşürülmesi yönünde bir duyarlılığı yaygınlaştırmaları beklenmektedir. Fakat az gelişmiş ülkelerin emisyon hacimlerini düşürmeleri ekonomik kalkınmaları önünde bir engel teşkil edebilir. Bu noktada merkez ve çevre ülkeler arasındaki küresel eşitsizlik derinleşebilir.

“Yeşil Keynesçilik yenilenebilir enerji kaynaklarını teşvik etmektedir. Fakat bu kaynakların ekonomik dalgalanmalara karşı kırılgan olması muhtemeldir. Bilhassa yenilenebilir enerji sektöründe, fiyat dalgalanmaları ve enerji üretiminde meydana gelecek kesintiler vb. problemler iktisadi istikrarı olumsuz etkileyebilir. Büyüme, fosil yakıtların yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanılmasıyla daha temiz ve daha yeşil bir biçimde

gerçekleşebilir. Enerji, faydalı bir işin çok önemli bir kaynağıdır. Büyüme, insan emeğinin tek başına yapamayacağı şeylerin fosil yakıtlar aracılığıyla gerçekleşmesi sayesinde mümkün olmuştur. Fosil yakıt kullanımına son vermenin emek üretkenliğini azaltma ve çıktığı sınırlama gibi sonuçlar yaratması olasıdır (Kallis vd., 2018, ss. 296).

Yeşil Keynesçilik bir takım yenilikçi teknolojiler önerirken bu teknolojilerin yüksek maliyetli oluşunu ve söz konusu teknolojilere erişimin sınırlı olmasını göz ardı edebilmektedir. Özellikle gelir düzeyi düşük olan toplumlarda yenilikçi teknolojilere erişim çok daha zor hale gelebilmektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın kapsayıcı olup olmadığı tartışması büyüyerek eleştirilerin dozunu arttırabilmektedir.

Keynesçi ya da post-Keynesçi politikaların uygulanması çalışma kapsamında belirlenen sorunlara ilave olarak finansmanla ilgili problemlere de yol açmaktadır. Çevre ülkeleri olarak ta adlandırılan üçüncü dünya ülkeleri dış borç bulma noktasında ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bu ülkeler hem dış borç bulma gücünü hem de dış borcun taşıdığı riskler nedeniyle emisyonu tercih edebilmektedir. Ancak bu ülkelerdeki büyüyen bir bütçe açığı, para biriminin değer kaybetmesine, enflasyona, daha yüksek faiz oranlarına, sermaye kaçışlarına ve reel ücretlerde düşüşe neden olabilmektedir. Ancak bütün bu olumsuzluklar gelişmekte olan ülkelerin Keynesçi politikaları kullanamayacağı anlamına gelmemekte, fakat bu tür politikaların önemli sınırlamalarını kabul eden post-Keynesçi bakış açılarının kendi durumları için daha uygun olabileceğini savunmaktadır (Legiędź, 2023, ss. 164-165).

Yeşil Keynesçi anlayışa eleştirel perspektiften bakan birçok yaklaşım bulunmaktadır. Degrowth ve ekososyalizm bu yaklaşımlar içerisinde dikkat çeken eleştiriler yaklaşımlardır. Degrowth yani küçülme hareketi; mevcut üretim tarzının doğal kaynaklar üzerinde büyük bir baskı oluşturduğunu ve bu nedenle hem üretim hem de tüketim de küçülmeye gidilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Ekososyalizm akımı da kapitalist üretim tarzının ekolojik dengeyi gözetmediğini ve daha eşitlikçi bir toplum için ekososyalizmin en iyi alternatif olduğunu savunmaktadırlar. Söz konusu yaklaşımlar Yeşil Keynesçilerin mevcut sistem içerisinde çözüm üretme anlayışını eleştirmektedirler. Onlara göre çevrenin sürdürülebilirliği kapitalist üretim tarzı içerisinde mümkün değildir.

4. Yeni Keynesyen Politikaların Önündeki Siyasi Engeller

Yeşil Keynesyen politikaların benimsenmesinin önündeki temel engel hükümet müdahalesinin iktisadi yapıda bozulmaya sebep olacağı algısıyla ilgilidir. Bu algı klasik ve neoklasik iktisadi ekolü benimseyenlerce güçlü bir biçimde desteklenmiştir. Bu bakış açısı başta Amerika'da liberal sağa eğiliminin artmasında ve milli ekonomi içinde kamu kesiminin payının azalmasında etkili olmuştur.

Bu görüşü savunanlara göre, piyasa ekonomisinin özünde kusurlu olduğunu ispatlayan hiçbir şey bulunmamaktadır. Çünkü neo-liberalizme kusur olarak atfedilenler aslında devlet denilen aygıtı atfedilmelidir (Goldstein ve Tyfield, 2018, ss. 7). Neoliberal argümanlar geliştirilerek piyasa ekonomisinin mükemmel olduğunu tanıtmaya çalışan iktisatçılar ve politikacılar Yeni Keynesyen politikaların önündeki siyasi bariyerlerdendir.

Maliye politikalarının verimsizlik ve kaynak israfına yol açma ihtimali elbette ki bulunmaktadır. Fakat hükümetin eyleminin her zaman başarısızlığa yol açacağı algısı çevresel sorunlara çözüm üretme ihtimalini zorlaştırmaktadır. Ayrıca siyasetin içerisinde vergi kelimesi geçen hemen her şeye gösterilen alerjik reaksiyon da başarılı olabilecek maliye politikasını kısıtlamaktadır. Elbet söz konusu engellerin aşılması çok kolay değildir. Para ve maliye politikasının mantıklı bir bileşimi hem işsizliğe hem de karbon emisyonunun azaltılması dahil olmak üzere ekolojik önceliklere cevap verme konusunda dikkate değer bir potansiyel içermektedir. Bu yüzyılın iktisadi ve ekolojik problemlerine çözüm geliştirebilmemiz için Keynesyen politika önlemlerini daraltmak yerine genişletmek gerekmektedir (Harris, 2013, ss. 13).

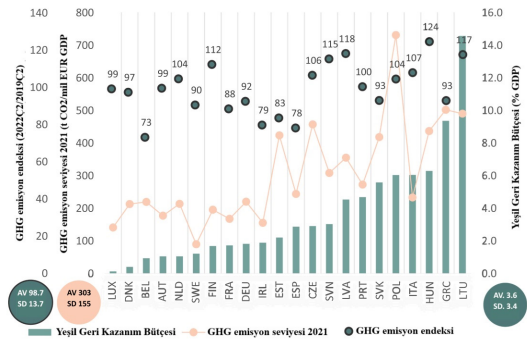
5. Yeşil Keynesçiliğin Uygulanmasına Yönelik Araçlar

Yeşil Keynesçilik, sürdürülebilir bir ekonominin koşullarını yaratmak için kendine özgü araçlar sunmaktadır. Bu çerçevede, kamu harcamaları, yeşil işler, çevresel vergiler, doğal kaynaklarda sürdürülebilirliğin sağlanması ve yeşil tahviller gibi başlıklar öne çıkmaktadır. Söz konusu başlıklar aşağıda detaylı bir biçimde ele alınmaktadır.

5.1. Kamu Harcamaları

- Yeşil Keynesçi politikanın sahip olduğu araç seti hem genişletici hem de daraltıcı önlemleri içermektedir. Bu politikalar şunları içerebilir (Harris, 2013, ss. 13) :
- Sağlık harcamaları ve idari alandaki gereksiz harcamaları sınırlayacak reformlar yapmak,
- Kamusal harcamaların kayda değer bir bölümünün çevreyi koruyacak projelere yönlendirilmesi.
- Uzun vadede sürdürülebilir ekonomik büyümenin ve istihdam yaratmanın mümkün olabilmesi. Bu nedenle uzun vadeli kamusal yatırımların efektif bir biçimde planlanması
- Fosil yakıtlardan uzaklaşmayı teşvik ederek yenilenebilir enerji kaynaklarına ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerine yönelik yatırımların planlanması.
- Sermaye kazançlarına daha yüksek oranda vergiler uygulaması ve
- Çevresel tahribatlara karşı bekleyen en acil çözümlerden biri olan sera gazı emisyonlarının azaltılmasıdır. Aşağıda yer alan Şekil 1 de yeşil geri kazanım bütçeleriyle sera gazı emisyon salınımı arasında ilişki açıklanmaktadır.

Şekil 1. Yeşil geri kazanım bütçeleri ve sera gazı emisyonları

Kaynak: Prime vd., 2024.

Şekil 1'de yer alan veriler incelendiğinde yeşil bütçelerin ve döngüsel ekonomiye geçiş yönünde alınan önlemlerin şekilde ele alınan ülkelere karbon salınımına yansımalarının eş anlı olmadığı

görülmektedir. Bunun temel sebebi ülkelerin bir yandan yeşil ekonomiyi desteklerken bir yandan fosil yakıt kullanımına devam etmeleridir. Örneğin Belçika'da gerçekleşmiştir. Belçika'nın yeşil ulaşım ve döngüsel ekonomiye yönelik yatırımları sera gazı emisyonlarında %1'lik etkileyici bir azalmaya neden olurken Finlandiya'da aynı dönemde sera gazı emisyonlarında %12'lik bir artış yaşanmıştır. Söz konusu örnek, yeşil politikanın sera gazı emisyonları üzerindeki etkisini analiz ederken, endüstri türleri, politika etkinliği, enerji harcamaları, çevre dostu teknolojilerin kullanımı, hava durumu modelleri ve doğal afetler gibi birçok faktörü göz önünde bulundurarak kapsamlı bir yaklaşım benimsemenin zorunlu olduğu göstermektedir (Primc vd., 2024, ss. 3).

Yine Şekil 1'de yer alan Macaristan, Letonya, Litvanya, İtalya, Çek Cumhuriyeti ve Slovenya gibi ülkeler yeşil toparlanma girişimleri için ortalamanın üzerinde mali kaynak ayırmalarına rağmen, pandemi sırasında sera gazı emisyonlarında artış yaşadığı gözlemlenmektedir. Bu artışın nedeni, belirli endüstrilere önemli ölçüde bağımlı olmak, çevresel düzenlemelerin yetersiz kalması, altyapıyı geliştirme üzerindeki kısıtlamalar ve sosyoekonomik değişkenlerin etkileşimi gibi birkaç temel faktöre bağlanabilir. Ayrıca, ekonomiler büyüdükçe, başta fosil yakıtlar olmak üzere, enerji tüketiminde tipik olarak bir artış yaşanmaktadır. Yenilenebilir enerji kaynaklarının giderek daha fazla benimsenmesine rağmen, fosil yakıtların yaygınlığını koruması sera gazı emisyonlarının azalması önünde engeldir. Benzer şekilde, ulaşım faaliyetleri de sera gazı emisyonlarını büyük ölçüde etkilemektedir. Özellikle karayolu taşıtları bu konuda önemli bir rol oynamaktadır (Primc vd., 2024, ss. 4).

Daha önce de ifade edildiği gibi, Yeşil Keynesçilik, çevrenin sürdürülebilirliğini ve iktisadi büyümeyi birlikte değerlendiren ekonomik politik bir yaklaşımdır. Bu açıdan, yeşil altyapının geliştirilmesi ve kamusal yatırımların artırılması yeşil Keynesçilik için önem arz etmektedir. Devletin ekolojik sorunlarla mücadelede çözüm üretecek hamlelerde bulunması sürdürülebilir bir çevre için kritik önem arz etmektedir. Kamusal harcamaların bir kısmının yeşil projelere ayrılması kısa ve uzun vadede pozitif etkilere neden olmaktadır. Kısa vadede ekonomik büyüme teşvik edilerek istihdam artırılırken uzun vadede doğal kaynaklar

korunarak iklim değişikliğiyle mücadelenin zemini hazırlanmaktadır. Yeşil alt yapı harcamaları özel sektörü de yönlendirmektedir. Özetle, Yeşil Keynesçilik yaklaşımı ekolojik sürdürülebilirlik ve ekonomik büyüme arasında bir denge kurmaya özen göstermektedir.

5.2. Yeşil İşler

Yeşil işler, çevre kalitesini koruyan ve bu kalite düzeyini artıran, gelecek dönemlerde ekosistem üzerinde hasar bırakacak faaliyetlerden kaçınan işler biçiminde tanımlanabilir. Literatürde henüz ortak bir yeşil iş tanımlaması bulunmamaktadır. Günümüzde çevreyi korumaya çalışan birçok meslek grubu vardır. Ancak bu meslek gruplarının tamamını yeşil iş olarak tanımlanamamaktadır. Yeşil işlerin çevreyi koruyan bir yanının olması önemlidir, fakat yeterli değildir. Yeşil işlerin çevreci olmasının yanı sıra düzgün işler⁶ olarak da kabul görmesi gerekmektedir. Yeşil işler, emeği ile geçinen kesimlere sağlıklı çalışma ortamları sunan, insani koşullarda bir ücret, işçi haklarına karşı saygılı ve kendilerini etkileyen kararlara katılım olanağı sağlayan işlerdir (ILO, 2013, ss. 23).

Genellikle yeşil işlerin; eko-sistemi ve biyolojik zenginliği korumaya yardım etmesi, verimli stratejiler yolu ile enerji, malzeme ve su tüketimini düşürmesi, sera gazı emisyonunun azaltılması, her türden atık ve kirlilik üretiminin asgari düzeye düşürülmesi ve önlenmesi olmak üzere başlıca dört temel özelliğe sahip olması gerekir. Bu bağlamda ele alınırsa, bir işin "yeşil iş" biçiminde tanımlanması için nihai olarak çevresel bir mal ya da hizmet üretme gerekliliği bulunmaktadır (Özsoy, 2016, ss. 58).

Hem yeşil işlerin tanımı ve neleri kapsadığıyla ilgili hem de istihdam üzerinde ne gibi etkiler meydana getireceğine yönelik çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır. Daha iyimser bir yaklaşım sergileyenler yeşil işlerin istihdam oranını artıracığı yönünde görüşler sunmaktadır. Yeşil ekonomiyi destekleyecek yeni iş alanları oluşturmak ve işsizlik sorununa çözüm üretebilmek için ekolojiye duyarlı sektörlerde istihdam artırıcı çalışmalarda bulunmanın önemli olduğu belirtilmektedir. Ancak kimi iktisatçılara ve maliyecilere göre istihdam etkisi nötrdür. Onlara göre mevcut işlerde çalışanlar yeşil iş kapsamındaki işlere geçiş yaparlar ve böylece istihdam üzerinde herhangi bir değişim söz konusu olmaz. Dolayısıyla bu yoruma göre mavi veya

⁶İngilizce'den karşılığı "decentjobs" şeklindedir.

çalışanları yeşil yaka çalışana dönüşeceklerdir. Diğer yandan emek gücüne becerilerin kazandırılması ile hali hazırdaki işlerin yeşil işe dönüştürülmesi de benzer etki doğuracaktır. Yeşil işlerin istihdam oranı üzerindeki etkisinin negatif olacağını savunan karamsar görüşler de mevcuttur. Bu görüşü savunanlara göre, yeşil işler bazı işlerin yok olması, dolayısı ile mevcut işgücünün işsiz kalmasına neden olabilecektir (Özsoy, 2016, ss. 58).

5.3. Çevresel Vergiler:

Vergilerin iklim değişikliğiyle mücadelede araç olarak kullanılması kamu gelirlerinde artışa neden olmaktadır. Kamunun yetkisini kullanarak topladığı vergiler güncelliğini koruyan etkili ve işlevsel bir araçtır. İklim değişikliğiyle mücadele özellikle karbon vergisinin popüler bir vergi olduğu bilinmektedir. Karbon vergisinde “kirliten öder” ilkesi geçerlidir. Söz konusu ilkeyi kısaca kirliliğe sebep olan tarafın kirliliğin giderilmesinde katlanılacak maliyetleri üstlenmesidir. Yeşil Keynesçiliği güçlendiren bir araç olarak çevre vergileri iki şekilde uygulanmaktadır. Bunlar:

- Karbon vergisi vb. vergiler aracılığıyla kirlilik yaratan faaliyetlerin azaltılması ve
- Yeşil yatırımları özendirmek için vergi indirimleri, muafiyetleri ve çeşitli sübvansiyonların sağlanmasıdır.

Çevreci vergiler bir taraftan negatif dışsallığın finansman aracı iken bir taraftan çevreci yaklaşımları savunan girişimciler bir ödül mekanizmasına dönüşebilmektedir. Yani, vergiler negatif dışsallığa neden olan eylemleri cezalandırırken çevreci anlayışları teşviklerle desteklemektedir. Böylelikle negatif dışsallıklarla sürdürülebilir kalkınma arasındaki dengeyi göz önünde bulunduran, girişimcilerin yatırım kararlarına yön veren bir “vergi iklimi” sağlanacaktır. Çevreci verginin ana hedefi, fosil yakıtların tüketimini ve yatırımını sınırlandırmak ve çevre dostu olarak bilinen yenilenebilir enerji kaynaklarına yönelik yatırımlarıya özendirmektir. Girişimciler için fosil yakıtlar üzerinden alınacak vergiler maliyetlerinin artışı manasına gelmektedir. Bundan dolayı sanayi üretiminde enerji giderleri toplam giderler içinde bir kalem olarak dikkat çekmektedir. Böylece yatırım konusunda kararsızlık yaşayacak olan girişimciler daha az maliyete katlanmak için yeşil enerjiye yöneleceklerdir (Kaya vd., 2024, ss. 57-58).

Ülke uygulamalarını incelediğimizde ülkelerin

genellikle karbon vergisi yerine petrol ve motorlu taşıtlar vergilerini tercih ettiklerini gözlemlenmektedir. Karbon vergisi doğrudan karbondioksit salımını azaltacak bir etkiye sahipken motorlu taşıtlar gibi vergiler karbondioksit salımı üzerinde dolaylı bir etkiye sahiptir. Buna rağmen karbon vergisi bir çevre vergi politikası olarak ülkeler tarafından yeteri kadar tercih edilmemektedir. Örneğin ekoloji üzerinde oldukça fazla baskı meydana getiren ABD, Rusya, Çin ve Hindistan gibi ülkelerin karbon vergisine karşı direnç içinde oldukları gözlenmektedir. Türkiye’de çevre vergisi uygulamasına petrol üzerinden alınan özel tüketim vergisi ve yüksek motor hacimli vergilerin kullanılması sınırlandırılmaya çalışılan Motorlu Taşıtlar Vergisi’ de örnek olarak verilebilecektir. Bu vergilerle doğaya verilen zararlar kısmen içselleştirilebilmektedir (Şen ve Sağbaşı, ss. 460-461).

5.4. Doğal Kaynaklarda Sürdürülebilirliğin Sağlanması:

Doğal kaynakların sürdürülebilirliği için gerekli düzenlemeler ve politikalar oluşturulması günümüzde her devlet için bir zorunluluk haline gelmektedir. Biyoçeşitliliğin korunması, ekolojik sorunların çözümlenmesi ve küresel iklim değişikliğiyle mücadele edilmesi en öncelikli politika önlemleri arasında yer almaktadır. Yaşanan olumsuzluklar en bariz sonucuyla küresel iklim değişikliği sorununa neden olmaktadır. Sürekli biçimde artan ortalama sıcaklıklarla öldürücü etkisi bulunan ısı dalgaları, çok şiddetli yağışlar ve sel gibi aşırı hava olaylarının sayısında meydana gelen artışlar kontrolsüz seviyelere ulaşmış durumdadır ve önlem alınmaz ise bu olumsuz seyir artarak devam edecektir (Spence, 2007, ss. 57).

Ülkeler zaman kaybetmeden doğal kaynakların korunmasına yönelik de politikalar geliştirilmelidir. Biyoçeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir doğal kaynaklar meselesi Yeşil Keynesçiliğin merkezinde yer alan konulardır. Çünkü iktisadi büyümenin uzun dönemde sürdürülebilirliği isteniyorsa ekosistem dengesinin korunması zaruridir. Bu açıdan, hükümetlerin çevreyi kirliten endüstri kollarına müdahale ederek birtakım önlemler alınması gereklidir. Bu önlemler ekonomi büyürken ekolojik ayak izini azaltabilir.

Küresel iklim değişikliği sorunu artık bir realitedir ve olumsuz etkileri gün geçtikçe artış göstermektedir. Küresel iklim değişiklikleri canlı yaşamını ve

iktisadi faaliyetleri olumsuz etkilemektedir. Bu gelişmelerden dolayı Yeşil Keynesçilik devletin müdahil olup çevre dostu teknolojilere yatırım yapılması yönünde çalışmalar yürütmesini savunur.

5.5. Yeşil Tahviller

Yeşil tahviller çevresel projelerin finansmanına katılma olanağı veren ve ekoloji üzerindeki baskıyı azaltmayı amaçlayan borçlanma tahvilleridir. Söz konusu tahvillerin ihracına 2007 yılından sonra başlamıştır (Jun, Kaminker, Kidney ve Pfaff, 2016, s.4).

Yeşil tahviller kapsamında kazanılan gelirler çevreyi korumak amacıyla kullanılmakla birlikte yeşil dönüşüm için de kullanılabilir. Böylelikle karbon emisyon hacmini düşürmek gibi hedeflere ulaşmak konusunda daha başarılı olunabilir. Yeşil tahviller hem kamu kurumları tarafından hem de finans kuruluşları tarafından ihraç edilebilirler. Örneğin ülkemizde ilk kez 2016 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası tarafından yeşil tahvil ihraç edilmiştir (Kandır ve Yakar, 2017:160-161).

Son dönemlerde yeşil tahviller yeşil yatırımların finanse edilmesi için önemli bir araç haline geldi. Yeşil tahviller, çevresel açıdan yarar sağlayan projeler için sermaye sağlamak üzere tasarlanmış olan Uluslararası Sermaye Piyasası Birliği (ICMA) tarafından belirlenen Yeşil Tahvil ilkelerine uygunluk göstermektedir. Yeşil tahviller genellikle doğal kaynakların yok olması, küresel iklim değişikliği, biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sorunların yanı sıra su, hava ve toprak kirliliği gibi temel sorunları ele almaktadır. Söz konusu tahviller proje tahvilleri ya da bir proje tarafından destek gören varlığa dayalı menkul kıymetler olabilir. Yeşil tahvil ihraç edenler uluslararası kuruluşlardan yerel hükümetlere ve firmalara kadar uzanabilir. Yeşil tahvil piyasası kapsam ve boyut olarak sürekli bir biçimde büyümektedir. Yeşil tahviller, geleneksel olarak hissedarlar üzerindeki etkilere odaklanan ve kurumsal yönetime katkıda bulunan bir borçlanma aracıdır (Cheong ve Choi, 2020: 178). Yeşil tahviller yeşil etiketli projelere uygun finansman sağlarken tahvili ihraç edenler ve bu tahvilleri satın alanlara çevreci bir prestij kazandırmaktadır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus projenin gerçek anlamda yeşil olmasıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde proje gerçek manada çevreci olmasa da öyleymiş gibi gösterilebilmekte diğer bir ifadeyle yeşil yıkama (green washing) sorununa neden olabilmektedir.

6. Yeşil Keynesçi Politikaların Olası Sonuçları

Yeşil Keynesçi politika birleşimi nasıl bir sonuca ulaştırır konusu tartışılmaya devam eden güncel konular arasında yer almaktadır. Bu politikaların olası sonuçlarını aşağıdaki gibi maddeleştirmek mümkündür (Harris, 2013, ss. 14) :

- Kamu sektöründe işe alımların artması,
- Finansmanı kamu tarafından karşılanan bina güçlendirme çalışmaları,
- Yükseköğrenim yatırımları ile birlikte artış gösteren Ar-Ge harcamaları,
- Toplu taşımanın teşvik edilmesi ve altyapı yatırımlarının hızlandırılması,
- Karbon vergisinden elde edilen gelirlerin enerji verimliliği için geri dönüştürülmesi,
- Karbon vergisi ya da eşdeğeri vergilerin yaygınlaşması.
- Karbon ticaret sisteminin daha fazla sektöre ve ülkeye yayılmasını sağlayarak küresel ölçekte karbon emisyonlarının azalmasına katkıda bulunması
- Yenilenebilir enerji kaynaklarının özendirilmesi,
- Enerji verimliliğinin artırılması ve
- Sürdürülebilir tarım politikası vb. yeşil işlere yönelik politikalar geliştirilmesi (yani yeşil istihdamın yaratılması) hem istihdam artışını sağlayabilir hem de çevresel hedeflere varılmasını sağlayabilir.

Uluslararası Düzeyde:

- Yenilenebilir enerji yatırımlarına yönelik bir Küresel Yatırım Fonu kurulması
- Tarım ve ormancılık da dahil olmak üzere, üçüncü dünya ülkelerine dönük karbon kredileriyle sanayileşmiş ülkeler için entegre emisyon üst sınırlarının belirlenmesi
- Az gelişmiş ülkeler için fikri mülkiyet hakları ve Dünya Ticaret Örgütü sübvansiyon kurallarından feragat ile verimlilik ve yenilenebilir enerji teknolojisi transferinin gerçekleşmesi şeklinde ifade edilebilecektir.

- İlave olarak Yeşil Keynesçi vizyon da günümüzde karşı karşıya kalınan resesyon, borç krizi ve ekolojik tehditler gibi problemlerin çözümüne de yardımcı olabilecektir.

Sonuç

Yeşil Keynesçilik, Keynes'in maliye politikasının sürdürülebilir çevreyi içeren amaçlar ile günümüze uyarlanmış biçimi olarak, sürdürülebilir kalkınmayı özendirirken ekolojik dönüşümü de merkeze alan bir yaklaşım olarak bilinmektedir. Bu yaklaşım Mortgage krizi gibi finansal krizlerden sonra devletin görünen eline ihtiyaç olduğunu savunurken, yine devletin yeşil teknolojilere ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım yapmasını çevresel sürdürülebilirlik açısından önemli görmektedir. Özellikle yeşil politika önerileri hem merkez hem de çevre ülkelerde ekoloji ve büyüme dengesini gözeterek önemli bir yol haritası olarak belirmektedir.

Yeşil Keynesçilik yaklaşımında çevresel amaçlara ilave olarak toplumun tamamına yarar sağlayacak uzun dönemli politikalar üretmek başlıca amaçlardandır. Bu yaklaşımda,

Döngüsel ekonomi (atık yönetimi, geri dönüşüm ve yeniden kullanım) yatırımları özendirilerek kaynak tüketiminin önüne geçilmelidir.

Kamu-özel sektör iş birliklerinin teşvik edilmesi önem arz etmektedir. Söz konusu işbirliği inovasyonun hızlanmasına ve etkin kaynak kullanımına katkı sağlayacaktır.

Çevresel eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları yapılmalıdır. Ekoloji alanında toplumsal bilincin artması vatandaşların üretim ve tüketim alışkanlıklarında çevreci değişikliklere yol açabilecektir.

Tarımda sürdürülebilirlik politikaları ile sağlıklı gıdaya erişim imkanlarında artış imkanı sağlanabilecektir

Yeşil teknolojiye yönelik Ar-Ge yatırımlarının yapılması ile uzun dönemde çevresel hedeflere ulaşmada çok önemli bir rol oynayabilecektir

Uluslararası çevresel yönetim mekanizmalarının güçlü hale getirilmesi ve ülkeler arasında daha efektif iş birliklerinin yapılmasıyla, iklim krizine karşı küresel ölçekte daha güçlü bir sonuçlar alınabilecektir. Uluslararası çevresel yönetim mekanizmalarının güçlü hale getirilmesi ve ülkeler arasında daha efektif iş birliklerinin yapılmasıyla, iklim krizine karşı küresel ölçekte daha güçlü bir sonuçlar alınabilecektir. Çevresel krizlerin artışıyla beraber ülkeler arası iş birliklerine örnek gösterilebilecek pratikler gerçekleşmiştir. 1972'de Stockholm Konferansı, 1992'de Rio Dünya Çevre Kalkınma Konferansı, 1997'de Kyoto Protokolü, 2009'da Kopenhag BM İklim Zirvesi, 2012'de Rio+20 BM Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı ve 2015 yılında yapılan Paris Çevre Anlaşması uluslararası iş birliğine örnek olarak verilecek pratiklerdendir. Ancak söz konusu konferansların bugünkü yaklaşımlarla iklim krizine çözüm üretebilmesi güç görünmektedir. Mevcut üretim tarzının iklim krizini derinleştirdiği ve büyük bir çıkmaz yaşadığı gerçeği göz önünde bulundurularak daha gerçekçi çözümlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ancak modele yönelik eleştiriler ve siyasi engeller Yeşil Keynesçiliğin yaygın bir biçimde benimsenmesini zorlaştırmaktadır. Bu görüşün benimsenmesinin önündeki bir diğer engel özellikle maliyetlere nasıl çözüm üretebileceğine net cevap verememesidir. Sahip olduğu güçlülere rağmen bu yaklaşım özellikle devletin aktif rol ve sorumluluğa sahip olduğu ülkelerde uygulanabilirliği tartışılması gereken bir yapı sergilemektedir.

Kaynakça

- Berr, E. (2015), "Sustainable Development in a Post Keynesian Perspective: Why Eco-development is Relevant to Post Keynesian Economics", *Journal of Post Keynesian Economics*, 37, 459-480.
- Bina, O. (2013). "The Green Economy and Sustainable Development: An Uneasy Balance? Environment and Planning C: Government and Policy, 31(6), 1023-1047.
- Blackwater, B. (2012), "Two Cheers for Environmental Keynesianism", *Capitalism Nature Socialism*, 23(2), 51-74.
- Blackwater, B. (2012). The Contradictions of Environmental Keynesianism, <https://climateandcapitalism.com/2012/06/14/the-contradictions-of-environmental-keynesianism/> (Erişim Tarihi: 23.08.2024)
- Cheong, C., Choi, J. (2020). Green Bonds: a Survey. *Journal of Derivatives and Quantitative Studies*, 28(4), 175-189.
- Cömert, M. (2019). Revival of Keynesian Economics or Greening Capitalism: "Green Keynesianism". *Sosyoekonomi*, Vol. 27(42), 129-144.
- Custers, P. (2010). The Tasks of Keynesianism Today: Green New Deals As Transition Towards a Zero Growth Economy?, *New Political Science*, 32(2), 173-191.
- Delfaud, P. (2010). Keynes ve Keynesçilik. Dost Kitabevi Yayınları.
- Doğan, M. (2023). Çevresel Krize Kamusal Bir Yanıt: Yeşil Keynesçilik. www.researchgate.net
- Goldstein, J., Tyfield, D. (2018). Green Keynesianism: Bringing the Entrepreneurial State Back in (to question)?. *Science as Culture*, 27(1), 1-25.
- Harris, J.M. (2013). Green Keynesianism: Beyond Standard Growth Paradigms. *Global Development And Environment Institute Working Paper No. 13-02*.
- ILO (2013). Sustainable Development, Decent Work and Green Jobs, *International Labour Conference, 102nd session, Report V, Genova*.
- Jun, M., Kaminker, C., Kidney, S., Pfaff, N. (2016). Green Bonds: Country Experiences, Barriers and Options, *G20 Green Finance Study Group Report*.
- Kallis, G., Kostakis, V., Lange, S., Muraca, B., Paulson, S., Schmelzer, M. (2018). Annual Review of Environment and Resources Research On Degrowth. *Annu. Rev. Environ. Resour.* 43:291-316.
- Kandır, S. Y. ve Yakar, S. (2017). Yeşil Tahvil Piyasaları; Türkiye'de Yeşil Tahvil Piyasasının Geliştirilebilmesi için Öneriler, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 26, Sayı 2, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/416189>, 159-175.
- Kaya, M.G., Peksen, F., Yıldız, Y. (2024). In Smuggle With Climate Change, Extra-Budgetary Fund Application As An Instrument of Green Keynesian Economic Policy. *Eurasian Research Journal Erj*, Vol. 6, No. 1, Pp. 51-63 , Winter 2024.
- Legiedz, T. (2023). The Ecological Boundaries of Green Keynesianism. *International Journal Of Public Administration, Management and Economic Development*. Vol. 8 No.2.
- Özsoy, C.E. (2016). Yeşil İşler ve İstihdam Olanakları Üzerine Bir Tartışma. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 8(1) . 51-59.
- Özcan, K.Y. (2019). Yeşil Yeni Düzen ve Yeşil Büyüme Bağlamında Kayseri, Sakarya, Hatay ve Samsun Örnekleri, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi Cilt 23, Sayı 3*, 1013-1031, 2019.
- Primc, K., Zabavnik, D., Dominko, M., Slabe-Erker, R. (2024). Green financing for cutting emissions and simultaneous economic upturn in the European Union: Myth or reality?, *Sustainable Futures* 8 (2024).
- Şen, H., Sağbaş, İ. (2016). Vergi Teorisi ve Politikası, Ankara.
- Spence, C. (2007). Küresel Isınma – Sağlıklı Bir Dünya İçin Çözümler. Pegasus Yayınları.
- Sweeney, Sean (2015). "Green Capitalism Won't Work." *New Labor Forum*, 24(2): 12-17.
- Şahin, Ü. (2017). Yeşil Düşünceden Yeşil Ekonomiye" Yeşil Ekonomi. Editörler Ahmet Atıl Aşıcı – Ümit Şahin. Yeni İnsan Yayınevi.
- Thompson, Sean (2008). The Limits of Green Keynesianism. Retrieved from <https://climateandcapitalism.com/2008/10/09/the-limits-of-green-keynesian-ism/#more-552>. Erişim Tarihi: 01.09.2024
- Tienhaara, K. (2018). *Green Keynesianism and the Global Financial Crisis*, by Routledge, Park Square, Milton Park, Abingdon, Oxon OX14 4RN and by Routledge 711 Third Avenue, New York, NY 10017.
- Ünlükaplan, İ. (2010), Kriz Kuramları, Modelleri ve Tarihsel Süreçte Krizler, S. Karahan (Ed.), *Küresel Kriz ve Türkiye içinde* (ss. 1-37). Karahan Yayınları.